

RPO-596717/08

Warszawa, 3 październik 2008 r.

RPO-596717-VII-1106-08/GR/KMP

Zespół Prawa Karnego
Wykonawczego

BIURO RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH	
WPE.	2008 -10- 03
ZAL.	NR 1177413

Informacja

o czynnościach przeprowadzonych z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich w Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym we Włocławku

1. Wprowadzenie.

W dniu 25 sierpnia 2008 r. w Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym we Włocławku, przy ul. Leśnej 24 (zwanego dalej Ośrodkiem lub MOW) przebywali przedstawiciele Rzecznika Praw Obywatelskich, którzy realizowali zadania Krajowego Mechanizmu Prewencji. Byli to pracownicy Zespołu Prawa Karnego Wykonawczego w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich: Janina de Michelis - główny specjalista, Grażyna Rdzanek - Piwowar - główny specjalista, Marcin Mazur - starszy radca i Marcin Kusy - radca. Towarzyszyła im Jolanta Paruszkiewicz - ekspert, lekarz medycyny, specjalista psychiatrii dzieci i młodzieży.

Celem wizytacji zapobiegawczej było sprawdzenie na miejscu sposobu traktowania wychowanków Ośrodka dla dokonania jego oceny pod kątem ochrony nieletnich przed torturami oraz okrutnym, nieludzkim i poniżającym traktowaniem albo karaniem.

W ramach wizytacji:

- przeprowadzono rozmowę o funkcjonowaniu Ośrodka i jego podstawowych problemach z mgr. Piotrem Kucharskim, Dyrektorem Ośrodka;
- dokonano oględzin terenu i obiektów Ośrodka, w tym większości pomieszczeń internatu, sanitariatów, gabinetu zabiegowego oraz izolatki, pomieszczeń warsztatowych (z wyjątkiem zamkniętej w czasie wizyty piekarni przyzakładowej), sali gimnastycznej, jadalni (nie wizytowano kuchni, z uwagi na powołane przez Dyrektora zalecenia Sanepidu), biblioteki, czytelní;

- w oparciu o przygotowany wcześniej kwestionariusz przeprowadzono rozmowy w cztery osoby z 9 spośród 11 obecnych w czasie wizyty w Ośrodku nieletnich;
- zebrano dokumentację Ośrodka dotyczącą: a) funkcjonowania Ośrodka: Rady Pedagogicznej i Zespołu Wychowawczego Ośrodka, pracy wychowawczej Ośrodka, pracy pedagoga i psychologa, pracy szkół wchodzących w skład Ośrodka, działalności warsztatów szkolnych, b) wypadków nadzwyczajnych, ze szczególnym uwzględnieniem zbiorowego zatrucia c) procedur postępowania i współpracy z policją w sytuacjach zagrożenia wychowanków przestępczością i dalszą demoralizacją, a w szczególności narkomanią, alkoholizmem, agresją oraz szkolnego programu wychowania i szkolnego systemu profilaktyki, a także systemu ich ewaluacji, d) sprawozdań innych organów nadzoru i kontroli.
- towarzyszący pracownikom Biura RPO ekspert, lekarz psychiatra, w oparciu o dokumentację medyczną oraz ogląd pomieszczeń, dostępnych na miejscu leków i środków pomocniczych, poddała analizie warunki, zasady i realne możliwości udzielania pomocy medycznej oraz terapeutycznej wychowankom Ośrodka.

Natomiast po zakończeniu wizytacji przeanalizowano:

- statut Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego we Włocławku, zatwierdzony na Radzie Pedagogicznej w dniu 12 października 2005 roku, 20 stycznia 2006 r. oraz 12 lutego 2007 r.;
- sprawozdanie z prowadzonego przez sędziego sądu rejonowego nadzoru nad prawidłowością wykonywania orzeczeń o umieszczeniu nieletnich w placówce - MOW we Włocławku oraz prawidłowością pracy resocjalizacyjno- wychowawczej w roku 2007, sporządzone w grudniu 2007 r.;
- wystąpienie pokontrolne Najwyższej Izby Kontroli Delegatury w Bydgoszczy w zakresie utrzymania obiektów oraz przestrzegania bezpieczeństwa i higieny w Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym we Włocławku w okresie od 1 stycznia 2004 r. do 31 marca 2007 r. oraz informacje o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków z 8 sierpnia 2008 r. ;
- postanowienie z 30 czerwca 2008 r. o umorzeniu śledztwa w sprawie zbiorowego zatrucia pokarmowego w Ośrodku.

2. Charakterystyka Ośrodka.

Ośrodek we Włocławku jest funkcjonującą całodobowo, oświatową placówką resocjalizacyjno-rewalidacyjną. Jego forma prawna to powiatowa samorządowa jednostka organizacyjna. Nadzór pedagogiczny nad działalnością dydaktyczną i wychowawczą pełni Kujawsko-Pomorski Kurator Oświaty w Bydgoszczy z Delegaturą we Włocławku. Ośrodek jest jednostką nieferyjną, co oznacza, że funkcjonuje bez przerw wakacyjnych i świątecznych. Realizacją skierowań do Ośrodka zajmuje się Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej w Warszawie. Kierowani są do niego nieletni z terenu całego kraju.

Placówka przeznaczona jest dla młodzieży niedostosowanej społecznie - chłopców, wobec których sąd rodzinny zastosował środek wychowawczy w postaci umieszczenia w młodzieżowym ośrodku wychowawczym. Do 20% populacji wychowanków Ośrodka, w myśl statutu, stanowią nieletni upośledzeni umysłowo w stopniu lekkim. W strukturach ośrodka funkcjonują trzy szkoły: Szkoła Podstawowa nr 17, Gimnazjum nr 15 i Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 5 (specjalności: stolarz, ślusarz i piekarz). W roku szkolnym 2007/2008 nauka odbywała się w siedmiu oddziałach szkolnych, na sześciu poziomach edukacyjnych (VI kl szkoły podstawowej, I-III klasa gimnazjum, I-II klasa ZSZ). Obecnie nie podejmuje się prób kształcenia nieletnich poza placówką z uwagi na złe doświadczenia związane z brakiem samodyscypliny wychowanków, którzy korzystali z tej możliwości.

Ośrodek dysponuje 80 miejscami. Od czerwca 2007 do czerwca 2008 r ewidencyjnie w placówce było 132 wychowanków. W tym czasie do Ośrodka przyjęto 63 nowych wychowanków, skreślonych zostało 54, a 35 nieletnich skierowanych nie doprowadzono do niego z różnych względów. W trakcie roku funkcjonowało 6 grup wychowawczych, po 2 grupy na każdym piętrze. Kryterium przydziału do grup wychowawczych na początku roku szkolnego stanowi poziom edukacyjny. Ta, wprowadzona w ostatnim roku szkolnym zasada, przyniosła zaskakująco dobre efekty wychowawcze (szybszą integrację nowoprzybyłych, lepszą organizację nauki własnej i poprawę wyników w nauce i in.). W ciągu roku szkolnego jednak zdarza się, że nieletni muszą być kierowani do grupy, w której jest miejsce.

W czasie wizytacji obecnych było 11 wychowanków, przy czym 8 z nich, to nieletni, którzy nie dostali zgody sędziego na urlop w domu.

Na terenie Ośrodka znajdują się 22 obiekty budowlane, szczegółowo opisane w wystąpieniach pokontrolnych NIK. Niezbędne jest zdjęcie eternitu z budynku garaży znajdujących się w podwórku oraz rozbiórka budynku, który pełnił funkcje mieszkalne, również pokrytego eternitem. Placówka nie ma swojego zespołu boisk sportowych - ogrodzono i splantowano przy pomocy środków miejskich duży plac przylegający do terenu Ośrodka. Nie udało się jednak pozyskać funduszy na budowę pełnowymiarowego kompleksu boisk i bieżni (Urząd Miasta starał się o środki ministerialne), gdyż kierownictwo placówki nie zgodziło się, by był to obiekt ogólnie dostępny. Wychowankowie korzystają z miejskich obiektów sportowych - w wielu kategoriach są mistrzami Polski młodzieżowych ośrodków wychowawczych.

Grupy wychowawcze mają do swej dyspozycji pomieszczenia, w których znajdują się po 2 sypialnie - mała na 5 miejsc i duża na 8 miejsc (podczas wizytacji niektórych sypialniach stało więcej łóżek), pokój wychowawcy, świetlica, łazienka, małe pomieszczenie do prania i korytarz.

W Ośrodku działa Samorząd Wychowanków.

3. Ogląd obiektu i terenu Ośrodka.

Przeprowadzony ogląd obiektu Ośrodka oraz uzyskane informacje pozwoliły stwierdzić, że:

- a. ponieważ wizytacja miała miejsce przed rozpoczęciem nowego roku szkolnego - pomieszczenia grup przygotowywane do przyjęcia wychowanków były czyste, ale umeblowane jedynie w podstawowe sprzęty, zwykle bardzo wysłużone i zniszczone. Zgodnie z decyzją Sanepidu meble w Ośrodku mają zostać wymienione. Na warsztatach, pod kierunkiem doświadczonego nauczyciela zawodu, będą robione pojemne i estetyczne zabudowy ścienne (w ocenie Dyrektora wymiana potrwa od 2 do 3 miesięcy). Łóżka wymieniane są sukcesywnie. Podobnie jak w innych ośrodkach wychowankowie sami przeprowadzają drobne remonty i malowanie. Zdaniem Dyrektora sypialnie uzyskają znacznie bardziej indywidualny charakter po wprowadzeniu się wychowanków.

W sypialniach wychowanków, zwłaszcza dużych, jest bardzo ciasno. Wy tłumaczenie, że wychowankowie rzadko w nich przebywają, nie jest wystarczające. Ponadto, przy rzeczywistym wykorzystaniu wszystkich 70 miejsc,

którymi dysponuje Ośrodek, liczba wychowanków w 6 istniejących grupach wychowawczych jest zbyt duża - zgodnie z obowiązującymi przepisami liczba wychowanków w grupie wychowawczej w m.o.w. powinna wynosić od 8 do 12;

- b. łazienki w grupach wychowawczych są estetyczne i czyste, część z nich szpecą jednak spękania na stropach spowodowane brakiem izolacji. Przy prysznicach brakuje zasłon, które zapewniłyby wychowankom intymność (wcześniej były stosowane);
- c. pranie drobnych rzeczy przeprowadzane jest w grupach; zwykle na piętro przypada 1 pralka. Większe rzeczy prane są w pralni. Raz na tydzień zmieniana jest pościel (zdarzają się przypadki moczenia nocnego wychowanków);
- d. pomieszczenia ogólne odpowiadają standardom higieny i czystości;
- e. widać wysiłki na rzecz poprawy stanu terenu Ośrodka, jednak dobre wrażenie psują szczegóły, np. prowizoryczny parking na niewielkim, wewnętrznym trawniku.

4. Rozmowy przeprowadzone z wychowankami.

I. Potwierdził się fakt, że grupy wychowawcze są zbyt liczne w stosunku do wymogów § 20 rozporządzenia Ministra Edukacji i Sportu z dnia 7 marca 2005 r. w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach (Dz. U. Nr 52, poz. 467 ze zm.). Aż 5 nieletnich stwierdziło, że ich grupa liczy ponad 12 osób (2 podało liczbę 3 osób, 2 - 15 osób, a 1 od 13 do 14). Tylko 2 osoby podały, że są w grupie 12-osobowej (1 wychowanek nie podał tej informacji, a 1 - jeszcze nie wiedział).

Tak duża liczebność grup nie może sprzyjać pracy z wychowankami - celem istnienia takich ośrodków jest prowadzenie specjalistycznych oddziaływań. Nieletni tu skierowani wymagają terapii pedagogicznej, zajęć psychoedukacyjnych, rewalidacyjnych, socjoterapeutycznych, z zakresu profilaktyki społecznej i resocjalizacji, które powinny być realizowane w tego typu ośrodkach przez profesjonalistów. Dodatkowe problemy sprawia kierowanie do Ośrodka dzieci chorych (w opinii Dyrektora - do 20% ogółu). Placówka przeznaczona jest dla dzieci poniżej normy intelektualnej i niedostosowanych społecznie, jednak powstaje pytanie, czy posiada odpowiednie warunki do pracy z dziećmi chorymi - zażywającymi leki psychotropowe, z padaczką, wodogłowie. Psycholog Ośrodka w roku

szkolnym 2007/2008 konsultowała z właściwą poradnią problemy 15 wychowanków leczonych psychiatrycznie (opracowała także diagnozy psychologiczne 72 nowoprzyjętych wychowanków i prowadziła z nimi terapię podtrzymującą, co również wymagało konsultacji z Poradnią Zdrowia Psychicznego, a także Poradnią Neurologiczną). W opinii eksperta przeprowadzającego wizytację 26 wychowanków objętych opieką psychiatryczną w ub. roku szkolnym wymagało profesjonalnej psychoterapii indywidualnej (ustalenia z ekspertyzy, stanowiącej załącznik do niniejszej Informacji).

II. Wszyscy nieletni, z którymi rozmawiano stwierdzili, że są w placówce dobrze traktowani przez wychowawców, nie spotkali się z żadną formą poniżania, nie mają najmniejszych zastrzeżeń co do zasad karania, w zasadzie nie zgłaszali też przykładów stosowania kar nieregulaminowych. Tylko jeden z nich podał, że w placówce nie jest chronione jego życie prywatne i rodzinne (bez wyjaśnienia). Dobrze oceniali pracę i chęć niesienia im pomocy zarówno przez wychowawców, jak i nauczycieli. W znakomitej większości znali statut placówki i wiedzieli, gdzie jest dostępny (wyjątkiem był jeden nieletni; drugi z rozmówców przyznał, że czytał, ale nie zna go dokładnie, jednak wiedział, gdzie go szukać), rozumieli też zasady wnoszenia skarg na postępowanie kadry placówki.

Chłopcy nie mieli również zastrzeżeń do warunków bytowych (mieszkalnych, higienicznych, jedzenia, kieszonkowego), opieki lekarskiej, możliwości kontaktów z rodziną (praktycznie głównie telefonicznych, z uwagi na znaczną odległość od domu - w 3 przypadkach ponad 300 km), możliwości wyznawania religii i korzystania z usług religijnych, karania dyscyplinarnego, zajęć sportowych i przebywania na wolnym powietrzu (doceniali możliwość zapisywania się na zajęcia w Hali Mistrzów), zajęć kulturalno-oświatowych, korzystania z telewizji i biblioteki.

III. Zgłoszona uwaga dotyczyła ochrony przed patologią - wymuszeniami, dokuczaniem, znęcaniem się, wyzyskiem (brak takiej ochrony zasygnalizował jeden z wychowanków, który doznał ze strony kolegów przykrości, gdyż „uderzył specjalnie kolegę w oko”). Pozostali nieletni twierdzili: „nie ma tu takich rzeczy”, „to drugi dom”

Niepokoić może, że na pytanie o uczestnictwo w zajęciach wyrównawczych lub terapeutycznych odpowiedział twierdząco jeden wychowanek: „po szkole odrabiamy lekcje, później wychowawca to sprawdza”. Żaden z nieletnich nie odpowiedział na pytanie, czy ma program resocjalizacji lub terapeutyczny.

Spośród 9 nieletnich z którymi rozmawiano 4 uznało, że w Ośrodku nie ma osób godnych zaufania, „do których można zwrócić się bez żadnych obaw”, jednak aż 5 miało pewność, że są tu takie osoby.

5. Analiza dokumentacji Ośrodka.

Podstawą działalności Ośrodka jest „Statut Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego we Włocławku o profilu resocjalizacyjno-rewalidacyjnym” z 2005 r. Pierwsza strona Statutu nie pozwala na ustalenie, w jaki sposób został wprowadzony (jest tam zapis: „Zatwierdzony na Radzie Pedagogicznej w dniu 12.X.2005 r.”). Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 ze zm.) organem, który statut nadaje lub uchwała, może być odpowiednio: organ prowadzący - gdy chodzi o pierwszy statut nowo tworzonej szkoły (art. 58 ust. 6) bądź też, w przypadku szkół i placówek już istniejących - rada szkoły (placówki) lub, jeżeli rady nie utworzono, rada pedagogiczna, która przejęła jej kompetencje (art. 50 ust. 2 pkt 1, art. 52 ust. 2). Na stronie 10 w pkt 8 Statutu Ośrodka odwołano się do art. 52 ust. 2 i art. 50 ust. 2 ustawy o systemie oświaty. Regulacja taka nie jest czytelna, dodatkowo umieszczona w złym miejscu, przy opiniodawczych, nie zaś - stanowiących, kompetencjach Rady Pedagogicznej.

Mimo zasadniczo dobrego uporządkowania treści Statutu Ośrodka, nie jest zachowana ciągłość numeracji poszczególnych jego części i jednostek redakcyjnych.

Ważną część statutu młodzieżowego ośrodka wychowawczego powinny stanowić prawa i obowiązki wychowanków. Zgodnie z § 8 Ramowego statutu publicznego młodzieżowego ośrodka wychowawczego (Załącznik nr 3 do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 marca 2005 r. w sprawie ramowych statutów placówek; Dz.U. Nr 52, poz. 466) prawa i obowiązki wychowanków powinny być - podobnie jak tryb składania skarg w przypadku naruszenia praw wychowanka oraz rodzaje stosowanych kar i nagród i tryb odwoływania się od kar - określone w statucie. Niepotrzebnie zatem zapisy dotyczące praw i obowiązków są rozdzielone (ich zasadnicza część znajduje się w Załączniku Nr 1 do Statutu nazwanego Regulaminem MOW we Włocławku, zaś inne w części zatytułowanej „Wychowankowie”, na str. 23 i 24 Statutu). Przedstawienie ich w jednym miejscu poprawiłoby ponadto ich czytelność oraz pozwoliłoby wprowadzić właściwą hierarchię i uniknąć powtórzeń.

Poważne wątpliwości budzi wprowadzenie do katalogu kar zakazu wyjazdu do domu rodzinnego na określony czas. W sytuacji, gdy nie wynika to z decyzji sądu dla nieletnich, a sąd opiekuńczy nie ma poważnych zastrzeżeń do rodziców wychowanka i nie ograniczył ich kontaktów z dzieckiem (pkt 9 cz. „Kary” w Zał. 1), zakaz taki niewątpliwie narusza jedno z podstawowych praw nieletniego - prawo do kontaktu z rodziną.

Stosowany w Ośrodku w praktyce system karania i nagradzania minimalizuje możliwość stosowania kar. Wypowiedź Dyrektora, że: „Kara to brak nagród” potwierdzili ankietowani wychowankowie, pytani o zasady karania. Na 9 wychowanków, z którymi rozmawiano, 8 - to najtrudniejsi wychowankowie, co do których sąd nie wyraził zgody na urlopowanie. Jednak tylko dwaj z nich podali, że zostali ukarani. Pierwsza z zasygnalizowanych sytuacji dotyczyła odmowy przepustki (zakazu wyjścia do miasta). Przypadek drugiego, ukaranego dodatkowym dyżurem, nakazuje przypomnieć w tym miejscu, że takie działanie jest nie tylko nieregulaminowe, ale też niewychowawcze, gdyż wychowankowie nie powinni postrzegać pracy jako karę.

W placówce nie są stosowane środki przymusu bezpośredniego.

Jako wypadek nadzwyczajny należy potraktować zbiorowe zatrucie salmonellą virchow, jakie miało miejsce 18 lutego br. Na 80 wychowanków obecnych w Ośrodku zatruciu uległo 54 nieletnich oraz ówczesny Dyrektor. Siedem osób hospitalizowano. Śmierć Dyrektora nie miała bezpośredniego związku z zatruciem (stanowiło ono dodatkowy czynnik, obciążający ustrój). Nośnikiem zatrucia były podane na obiad ozory wieprzowe, źródłem zakażenia - jaja kurze. Z uzasadnienia postanowienia z dnia 30.06.2008 r. o umorzeniu śledztwa w sprawie Ds. III 1830/08 KMP Włocławek, wynika, że kilkakrotne badania przeprowadzane na fermie, z której jaja pochodziły, nie ujawniały obecności pałeczek salmonelli. W toku badań sanitarno-epidemiologicznych stwierdzono, że 4 pracownicy kuchni były nosicielami pałeczek.

Popełnione przez wychowanków czyny, które mogą mieć charakter czynów karalnych, traktowane są indywidualnie i zgłaszane właściwym organom. Ponadto zawsze są odnotowane w aktach osobowych wychowanka, gdzie można sprawdzić przebieg prowadzonej z nim pracy. W Ośrodku nie prowadzi się rejestru wypadków nadzwyczajnych. Natomiast wszelkie wypadki, jakie mają miejsce w placówce, opisywane są szczegółowo, według kategorii przyjętych w Systemie Informacji Oświatowej.

Zazwyczaj są to niegroźne zwichnięcia, stłuczenia, oparzenia kończyn - kilka w skali roku. Sumiennie prowadzone jest w Ośrodku szkolenie BHP wychowanków.

Od sierpnia 2007 r. do czerwca 2008 r. odnotowano 56 ucieczki z Ośrodka, których dokonało 35 wychowanków. Jeden z nich uciekał aż 7 razy; 25 nieletnich - raz. Sprawcami byli przeważnie wychowankowie skreśleni już z listy (uciekali 42 razy, natomiast 7 razy nie wrócili z przepustek). Obecni wychowankowie dokonali 14 ucieczek (jeden z nich ma na koncie 5 ucieczek, drugi 2, a pozostałych ośmiu - po jednej). Ucieczki stanowią problem przede wszystkim w okresie adaptacyjnym, na początku roku szkolnego. Skala zjawiska, co podkreśliła w swym ostatnim, bardzo szczegółowym i wnikliwym sprawozdaniu, sędzia nadzorująca Ośrodek, zmniejsza się w kolejnych latach; tendencja ta dotyczyła także roku szkolnego 2007/08 (Sprawozdanie z pracy wychowawczej MOW z 16.06.08 r.).

6. Ocena traktowania wychowanków w Ośrodku.

Uzyskane informacje wskazują, że wychowankowie bardzo wysoko oceniają warunki, jakie im stworzono w placówce. W obiektywnej ocenie warunki bytowe nie są złe. Prowadzone są prace zmierzające do wykonania zaleceń Sanepidu w zakresie malowania szkół, remontu dachu, wymiany mebli i remontów łazienek w internacie. Działania te powinny być wspierane zwłaszcza, że przewidziana w subwencji oświatowej „waga” dla takich ośrodków jest wysoka, a zatem środki wpływające z tego tytułu do jednostki samorządu terytorialnego - znaczne.

Wychowankowie szczególnie wysoko oceniają te warunki, które składają się na klimat wychowawczy placówki, w tym sposób traktowania ich przez cały zespół pracowników Ośrodka. Zbyt duża liczebność grup, duża liczba nieletnich z poważnymi problemami zdrowotnymi sprawia, że praca ta wymaga obecnie - zwłaszcza od wychowawców, pedagogów, psychologów i pielęgniarek Ośrodka - niezwykle wysiłków i starań.

Poważne trudności sprawia zapewnienie wychowankom właściwej opieki medycznej i psychoterapeutycznej. Jest to sprawa wymagająca rozwiązań systemowych. Problem ten jest przedstawiony w załączonej ekspertyzie.

Potrzebne jest dofinansowanie Ośrodka i odpowiednie zwiększenie jego personelu, jednak zgromadzona tu kadra i wypracowane przez nią zasady pracy z wychowankami sprawiają, że funkcjonowanie placówki może stać się w niedługim czasie wręcz wzorcowe.

Ostatnie postępowanie dyscyplinarne przeciwko pracownikowi Ośrodka miało miejsce w latach 80-tych. Podobnie, sporadyczne są sytuacje, gdy rodzice występują do Sądu ze skargą na funkcjonowanie Ośrodka; w istocie są to próby uniknięcia powrotu nieletniego do placówki (w ostatnich latach 2 - 3 przypadki).

Typowym problemem młodzieżowych ośrodków wychowawczych jest rzadkie korzystanie przez dyrektora z możliwości wnioskowania o wcześniejsze zwolnienie nieletniego. Tymczasem pobyt w placówkach zakładowych, w tym również w ośrodkach resocjalizacyjno-rewalidacyjnych (zwłaszcza, gdyby w środowisku nieletniego istniała sieć odpowiednich poradni, szkół, ośrodków wsparcia) powinien być traktowany jako rozwiązanie doraźne. Artykuł 25 Konwencji o prawach dziecka nakłada na państwo obowiązek okresowego przeglądu leczenia dziecka i wszelkich innych okoliczności odnoszących się do umieszczenia w zakładzie (Dz.U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526 ze zm.). Także Europejski Trybunał Praw Człowieka przyjął stanowisko, że objęcie dziecka opieką publiczną powinno być środkiem tymczasowym, który można stosować nie dłużej niż wymagają tego okoliczności i musi być zgodny z celem połączenia dziecka z rodzicem (orzecznictwo: *W v. W. Brytania* 1988, *Olsson v. Szwecja* 1992, *Andersson v. Szwecja* 1992, *Hokkanen v. Finlandia* 1995 i in.). Przepisy umożliwiające zmianę środka w przypadku, gdy zostanie spełniony cel jego zastosowania, zawiera ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz. U. z 2002 Nr 11, poz. 109 ze zm.), a także prawo oświatowe (§ 8 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 26 lipca 2004 r. w sprawie szczegółowych zasad kierowania...(Dz.U. Nr 178, poz.1833).

7. Wnioski i zalecenia.

Pracę wychowawczą prowadzoną w Ośrodku i sposób traktowania nieletnich należy ocenić bardzo wysoko. Kadra ośrodka zasługuje na wielkie uznanie.

Uwagi:

- ponieważ Ośrodek jest placówką rewalidacyjno-resocjalizacyjną, niezrozumiałe jest ograniczenie zawarte w pkt 10 cz. I Statutu Ośrodka („Uczniowie upośledzeni umysłowo w stopniu lekkim uczęszczają do jednej klasy z uczniami niedostosowanymi społecznie a ich liczba nie może przekraczać 20% ogółu młodzieży”). Na tym tle musi powstać pytanie, czy w takiej sytuacji możliwe jest

jednoczesne realizowanie programu nauczania obowiązującego w szkołach masowych i szkołach specjalnych dla opóźnionych umysłowo w stopniu lekkim, dostosowanego do możliwości wychowanków (pkt 7 Statutu w cz. zatyt. „Szkoła”, str. 17).

Zalecenia dotyczące placówki:

- należy zmniejszyć liczbę miejsc w placówce lub - o ile to możliwe w warunkach Ośrodka - zwiększyć liczbę grup;
- uporządkowania wymaga Statut placówki, stanowiący przecież „Konstytucję Ośrodka” (uwagi przedstawione w cz. 6);
- konieczne jest zakończenie zaleconych przez Sanepid prac remontowych i związanych z uzupełnieniem wyposażenia, co poprawi warunki bytowe wychowanków (natomiast opracowanie i realizacja koncepcji „rewitalizacji” terenu i zewnętrznej części obiektów Ośrodka mogłaby znacząco polepszyć jego wizerunek);

Wnioski przedstawione w załączonej ekspertyzie wskazują, że niezbędne jest także:

- zwiększenie obsady pielęgniarstwa poprzez pozyskanie dodatkowego etatu,
- zatrudnienie większej liczby przeszkolonych terapeutów;
- rozważenie możliwości poprawy opieki nad wychowankami w godzinach popołudniowych.

Zalecenia ogólne (niemal wszystkie wymagają koordynacji międzyresortowej i związane są głównie z problemami przedstawionymi w ekspertyzie):

- zapewnienie środków i instrumentarium prawnego dla prowadzenia w ośrodkach tego rodzaju profesjonalnej terapii nieletnich, przy pomocy sprawdzonych programów i z przeszkolonymi trenerami;
- lepsze medyczne diagnozowanie wychowanków kierowanych do placówek dla nieletnich i małoletnich, w tym do ośrodków rewalidacyjno- resocjalizacyjnych, które mają małe możliwości diagnostyki medycznej i leczenia (niektóre zachowania wychowanków mogą wymagać psychoterapii i postępowania medycznego, a w mniejszym stopniu oddziaływań socjoterapeutycznych);
- polepszenie dostępności wychowanków takich ośrodków (a także wszelkiego rodzaju placówek typu zakładowego dla nieletnich i małoletnich) do specjalistów - zwłaszcza

psychiatrów, neurologów, psychoterapeutów. Jest ona obecnie dramatycznie słaba w stosunku do potrzeb.

Odrębnym problemem jest wykonywanie wywiadów środowiskowych w rodzinach wychowanków młodzieżowego ośrodka wychowawczego dla potrzeb ustalenia odpłatności rodziców za pobyt nieletniego w ośrodku. MOW we Włocławku, który zwracał się z takimi wnioskami do właściwych miejscowo jednostek pomocy społecznej, spotykał się z odmowami, w których powoływano się na jednoznaczne brzmienie przepisów art. 106 i 107 ust.1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 2008 r., Nr 115, poz. 728). Należy sprawdzić, czy jest to powszechna praktyka i ewentualnie podjąć działania w celu jej zmiany, gdyż byłaby ona sprzeczna z zadaniami pomocy społecznej określonymi w art. 15 ustawy, a także nieracjonalna (instytucje pomocowe w niedługim czasie przejmą zadania związane z usamodzielnianiem tych samych wychowanków, powinny zatem znać sytuację ich rodzin, a nawet objąć je pracą socjalną).

Załącznik 1

mgr Jarosław Jędrzejewski
Główny Specjalista

mgr Małgorzata Mazur
Starszy radca

mgr Grażyna Kurek - pedagog
Główny Specjalista

Wykorzystane materiały: Statut Młodzieżowego Ośrodka we Włocławku o profilu resocjalizacyjno-rewalidacyjnym z Załącznikami i Aneksem, uzasadnienie postanowienia z dnia 30.06.2008 r. o umorzeniu śledztwa w sprawie ozn. Ds. III 1830/08 KMP Włocławek, Sprawozdanie z pracy wychowawczej MOW w roku szkolnym 2007/2008, Procedury postępowania i współpracy z policją w sytuacjach zagrożenia wychowanków przestępczością i dalszą demoralizacją, a w szczególności narkomanią, alkoholizmem, agresją w MOW we Włocławku, Szkolny system profilaktyki MOW we Włocławku, System ewaluacji szkolnego programu wychowania i szkolnego programu profilaktyki Szkół funkcjonujących w MOW we Włocławku, Sprawozdanie z pracy psychologa MPOW w roku szk. 2007/2008, Sprawozdanie z pracy Małgorzaty Kurek - pedagoga MOW we Włocławku za rok 2007/2008, Sprawozdanie z pracy szkół wchodzących w skład MOW we Włocławku, Sprawozdanie z działalności warsztatów szkolnych od 1.01.2008 do 13.06.2008, Sprawozdanie z zajęć muzycznych, Sprawozdanie z działalności i osiągnięć uczniowskiego Klubu Sportowego „MOW” w latach 2007-2008, Sprawozdanie z prowadzonego przez sędziego sądu rejonowego nadzoru nad prawidłowością wykonywania orzeczeń o umieszczeniu nieletnich w placówce - MOW we Włocławku oraz prawidłowością pracy resocjalizacyjno- wychowawczej w roku 2007, sporządzone w grudniu 2007 r.; Wystąpienie pokontrolne Najwyższej Izby Kontroli Delegatury w Bydgoszczy w zakresie utrzymania obiektów oraz przestrzegania bezpieczeństwa i higieny w Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym we Włocławku w okresie od 1 stycznia 2004 r. do 31 marca 2007 r. oraz Informacja MOW o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków z 8 sierpnia 2008 r., dane dotyczące MOW we Włocławku skatalogowane w Systemie Informacji Oświatowej.